

Balog bácsi emberre lel az idegenek között

Németh István

Balog bácsinak a fia házában az idős háztartási alkalmazott volt a legrokonszenvesebb. Az első hetekben persze őt is nagy gyanakvással, bizonyos undorral és nem kis megvetéssel szemlélte. De ezeket az érzéseket a háztartási alkalmazott — cseléd — külsőségei váltották ki belőle. Éppen ezért hamar el is múltak, s minél közelebb került hozzá, annál rokonszenvesebbé vált számára. Csodálkozott azon, hogy a rokonszenve e szívet melegítő érzését otthon, falun sohase érezte, még legjobb szomszédja iránt se. Valamikor, nagyon régen, a lövészárokokban és a fogolytáborban érzett ehhez hasonlót, de azt már elfelejtette. A faluban nincs szükség rokonszenvre. Az egész utca csupa egyforma sorsú ember, végzi mindenkivel a saját dolgát és különös nagy eseménynek kell történnie, hogy az emberekben melegebb érzést keltsen.

A háztartási alkalmazottat özvegy Fábján Erzsébetnek hívják. (Barátnői és ismerősei körében négyszeres özvegynek). Minden reggel kifestett szájjal és selyemharisnyás lábakkal jelenik meg Balogéknál. Itt átöltözik konyhai ruhába, de délután, mosogatás után ismét felhúzza selyemharisnyáját, kipirosítja száját és úgy távozik.

Például ilyenkor támadt elejével — hogy hú kifejezéssel éljek — köphetnékje Balog bácsinak.

Meg aztán a hasonló beszédek, különösen a menyé jelenlétében:

»Nagyságosasszony, kérem, hogy tetszik szeretni a citromos borjúszeletet, sok tejföllel vagy kevéssel?«

»Gabika ma délelőtt fájlalta a hasikáját, mégiscsak romlott lehetett az a fagyfalt, amit tegnap délben tetszettek fogyasztani.«

»Tetszik visszaemlékezni, nagyságosasszony kérem, én mondtam, hogy szövetruhát vegyen fel, mert még csalós a tavasz. Emlékezzen csak vissza, nagyságosasszony!«

Elejével nagyon nehéz volt kiismernie a cselédet, mert bizalmatlan volt hozzá.

— Most kettőjük közül melyik is a magáé?

— A fiatalember.

— Szóval a Balog úr?

Az öreg intett: — Az!

— Oszintén megmondom magának, mikor idejöttem, kicsit furcsálltam a fiát. Azt mondta, ne szólítsam őt úrnak! Mért ne szólítanám? — kérdeztem tőle mosolyogva — hisz ez megtiszteltetés. Nem bánja ő akár mi, ne szólítsam annak, mert ő nem úr és így meg úgy. Hát ha agyonütnének, akkor se tudnám előtte kimondani, hogy Balog néptárs. Inkább eltörne a nyelvem. Én csak uraztam tovább, úgy látszik, belenyugodott, mert most már szótlánul túri. Inkább nagyon is finom úriember a maga fia. Soha hangos szóval még rám nem szólt, pedig már három éve itt szolgálok, és, jajaj, csak én tudom milyen házak vannak néhol, mert nekem nem ez az első... A nagyságosasszonynál, a menyénél álmodni se lehet jobbat. Altlában nagyon kedves népek, mit szól hozzá?

Az öreg félrehúzta a száját és nem szólt semmit.

»Egyen meg a szótlán fene« — gondolta magában az asszony. »Mondhatom, a nagyságosasszony igen kukacos nőszemély«.

Egyik nap, amikor az úr és a nagyságosasszony a reggeli elfogyasztása után munkába mentek, azt mondja a négyszeres özvegy:

— Tegnap vettem egy malacot.

Az öreg szeme felcsillant, mégis azt kérdezi:

— Minek az magának?

— Hogyhogy minek? Nekem köll a malac, az ilyen szegény asszonymak, mint én, nem az olyanoknak, mint... (majdnem azt mondta, mint a nagyságosúrnék, akiknek kétfelől folyik be a rengeteg pénz, de hamar meggondolta és így folytatta): mint, teszem azt, a képviselőknek, akiknek nem kunct egy egész éven át az üzletből vásárolni mindent... Most még elfér egy kis ketrecben is, és itt van mindennap ez a sok ételmaradék, úgysis kibővíti, kárbavész — fogom és hazaviszem a malacnak. Ilyesmin meg is hízlalom százkilósra, nekem nem kell több. Mit szól hozzá?

Az öreg komoran mondta:

— Sokat tékozol ez a városi nép.

— Hát nem? — méltatlankodott az öregasszony is, aki megértette, mire céloz Balog bácsi.

— A malac, az jó dolog, — mondta aztán Balog bácsi —, ha nekem egy esztendőben nem volt, akkor az már nagyon szükesztendő volt. Ezeknek meg itt, sosincs, mégis mindig van!

— Ha egyszer ráér, jöjjön el és nézze meg — mondta az asszony. — Olyan mindig, mint a duda.

— A dolgomtól... — mondta az öreg, s arra gondolt: »Azért te se tartozol a spórolósok közé, igaz, nem a sajátoddal bánsz...

(Fájt látnia, hogy az öregasszony egyszerre annyi zsírt tesz a lábasba, ami nekik otthon négyükre-ötükre három napig is elég lett volna. De a cseléd nem tud vigyázni a máséra, nem is érdeke — gondolta ilyenkor Balog bácsi).

Rájött Balog bácsi, hogy ez a városi nép (csak fiát és menyét ismerte az egész városban) más, mint a falusi, még a szegényebbje is egészen más (csak özvegy Fábján Erzsébetet ismerte a »szegényebbjei« közül).

Mégis az öregasszonnyal napról napra mindjobban összemegledtek, rokonszenvet csakis iránta érzett, erre pedig egyszerre igen nagy szüksége lett Balog bácsinak itt a városban.

— Az ember mikor halt meg? — kérdezte egy délelőtt Balog bácsi.

— Az első huszonhatban, a második huszonnyolcban, a harmadik harmincegyben, a negyedik, épp húsz esztendeje, harminchétben.

Balog bácsi erre egyszerre végtelen tisztalettel nézett özvegy Fábján Erzsébetre.

Az öregasszony elérzékenyedett:

— Azaz, hogy még egyik se volt az emberem. Nem mesélte még a nagyságosasszony? Csudálom. Az első volt az Illés, hentes volt, erős. Jegybe jártunk, egy hét múlva lett volna az esküvő. Két nappal az esküvő előtt megölte a szíve. A második volt az András, kereskedő volt, avval is jegyben jártam már, amikor egy éjjel az utcán tévedésből agyonütötték egy drótkötéllal. Harmadik volt a Marko. Istenem, ezt a Markot nagyon szerettem. Úgy féltettem, jobban tán, mint anyámat. Azért is köllött neki is meghalni. De már akkor övele is jegyben jártunk. Akkor azt gondoltam, nem is adom oda többnek a kezem, mert az én házasságom úgyse sikerül, én erre vagyok ítélve, valami rettenetes bünt követhettem el isten előtt. De akkor még éltek a szüleim és nagyon erőltettek, próbáljam meg negyedszer is. Hát az udvarunkban, ahol akkor laktunk, volt egy hóka, vézna, nem is valami fiatal vándorfényképész. Igaz, én is túl voltam akkor már jócskán a harmincon. Az járogatott be hozzánk. Huszár Józsefnek hívták. Semmi kedvem se volt hozzá menni, félttem is, hogy ha odaadom a kezem, ő is meghal. Beteg is volt már akkor. Mégis eljegyeztük egymást. Hogy miért, nem tudom. Mert ő is meghalt esküvőnk előtt tüdőbajban. Akkor igazából megfogadtam, hogy jöhet engem megkérni akár az angol herceg is, nem megyek hozzá. Igen. Mit szól hozzá?

— Nekem is volt egy legénycimbóram, aki elől éppen így elhaltak a menyasszonyok — mondta komoly meghatódottsággal Balog bácsi.

— Szokták mondani, isten nem bortal ver, s akit meglátogat, azt nagyon meglátogatja!

— Az úgy van. Dehát kitől maradt özvegyen?

Özvegy Fábján Erzsébet már nevetett:

— Hát azt csak úgy kitalálták az ismerősök. Úgy hívnak, hogy négy-szeres özvegy. Hogy ennyi ember elhalt mellőlem. Az igazi nevem csak Fábján Erzsébet. Az özvegyet már csak maskaraságból tették a nevem elé.

— Akkor gyerekek sincsenek?

— Nincsenek.

— Nem is voltak?

— Minek néz engem? Persze hogy nem!

— Jobb is.

— Dehogy jobb, istenem, ez a legnagyobb istenkáromlás.

— Nekem egy van, de láthatja...

— Mér, mi baja van magának?

— Mi bajom? — nézett az öregasszonyra ellenséges szemekkel Balog bácsi. Lehajtotta fejét és már nagyon szelíden mondta: — Az, hogy nekem sincs senkim! — szinte belecsuklott a hangja az utolsó szavakba.

— Értem, — mondta az öregasszony őszinte részvétellel és megértéssel. — Az embernek a saját vére is idegenné válhat. Tudom, van egy barátnőm, a szegény Etel. Mosónő volt, ő valóban harminc éven át özvegyeskedett, vérig koptatta a körmeit a mosásban, hogy a lányát kitaníttathassa, s ma a lánya le se kópi. Tudom mi ez. Magának azért más itt. Magának itt mindene megvan.

Az öreg lassan, csökönyösen ingatta a fejét, mint egy vénséges, vén fa koronáját a vihar.

Napról napra így vált az öreg háztartási alkalmazott rokonszenvesebbé Balog bácsi előtt. Kezdte már megérteni, hogy Fábján Erzsébet mézes-mázos alázatoskodása az »úr« és a »nagyságosasszony« előtt, meg a selyemharisnya, a kipirosított száj és a többi, nála nem más, mint egy divatos, falusi ember számára szokatlan felöltő, mellyel védelmezi magát szótól,

szemektől és egyéb bántalmaktól. Az unokájának, a menyének — és a fiának is már — a belük, a gyomruk, a májuk, a veséjük, a szívük olyan, mint Fábján Erzsébet nyelve, — gondolta.

Kicsit rosszul esett még neki, hogy mikor jelen van a fia és felesége, Fábján Erzsébet egyszerre megváltozik és mintha nem ismerné őt. De elmézte ezt neki és ragaszkodott ahhoz a parányi emberséghez, mely akkor mutatkozott meg az öregasszonyban, mikor egyedül voltak otthon a konyhában, ragaszkodott hozzá úgy, mint idegenbetévedt vándor a nagyon távoli, egyetlen fénylő ponthoz, a sötét éjszaka mélyén, melyről még nincs meggyőződve, hogy rablók tanyájából, vagy meleg emberi hajlékból világít-e, de arra tart, mert környeskörül ijesztően sötét az éjszaka.

